

Lisansüstü Tezlerde Kuramların Kullanımının Bibliyometrik Analizi: Kadın Sağlığı- Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Alanı Örneği

Bibliometric Analysis of the Use of Theories in Graduate Theses: A Case Study of Gynecology and Obstetrics Nursing

Fatma AY¹ , Fatma Şule BİLGİÇ^{2*}

¹İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

²Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Özet

Bu araştırma, kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yapılan lisansüstü tezlerde kuramların kullanımının bibliyometrik analizi amacıyla yapıldı. Retrospektif modelde yapılan araştırma için Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında belirlenen anahtar kelimeler ile tarama yapıldı. Elde edilen tezler kullanılan kurama göre kategorize edildi. Frekans ve dağılımlar SPSS 24 ile analiz edildi. Araştırma kapsamında seçim kriterlerine uyan 24 teze ulaşıldı. Kuram kullanılarak yayınlanan tezlerin tamamının doktora tezi olduğu, 2010-2015 yılları arasında %45,83 (n=11) oranında yayınlandığı ve tezlerin danışman unvanlarının %57,69'unun (n=15) profesör olduğu bulundu. Tezlerde en çok kullanılan modelin %45,83'ünün Roy Adaptasyon Kuramı (n=11) olduğu ve %45,83'ünün deneysel (n=11) yöntemle yapıldığı saptandı. Alana özgü kuramların uygulama alanına yansıtılması mesleki gelişim açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında ebe ve hemşirelerin kurama dayalı lisansüstü tezleri ile kanıta dayalı sonuçların oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın sağlığı ve hastalıkları; kadın doğum; kuram; model; tez; bibliyometrik analizi.

Abstract

This research was carried out for the purpose of bibliometric analysis of the use of theories in postgraduate theses in the field of women's health-diseases and obstetrics nursing. For the research conducted in the retrospective model, the keywords determined in the National Thesis database of the Council of Higher Education were searched one by one. The theses obtained were categorized according to the theory used. Frequency and distributions were analyzed with SPSS 24. Within the scope of the research, 24 theses that met the selection criteria were accessed. It was found that 100% of the theses published using theory were doctoral theses, 45.83% (n=11) were published between 2010 and 2015, and 57.69% (n=15) of the advisor titles of the theses were Professor. It was determined that 45.83% of the most used model in theses was Roy Adaptation Theory (n=11) and 45.83% of it was done by experimental (n=11) method. The reflecting of the field-specific theories to the field of practice plays a crucial role in terms of professional development. It will contribute to the formation of evidence-based results within the theory-based postgraduate theses of midwives and nurses in the field of women's health-diseases and obstetrics.

Key words: Women's health and diseases; obstetrics; theory; model; thesis; bibliometric analysis.

Atıf için (how to cite): Ay, F., Bilgiç F.Ş., (2021). Lisansüstü Tezlerde Kuramların Kullanımının Bibliyometrik Analizi: Kadın Sağlığı- Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Alanı Örneği. Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2021; 1(3), 281-289.

1.Giriş / Introduction

Bibliyometri kavramı ile olarak 1969 yılında Alan Pritchard kullanılmıştır ve günümüzde de birçok alanda analiz tekniği olarak kullanılmaktadır. Pritchard'a (1969) göre bibliyometri bir disiplinin doğasını ve seyrini anlayabilmek için yazılı iletişim ortamına matematiğin ve istatistiğin uygulanmasına yönelik bir yöntemdir (Karagöz ve Koç Ardiç, 2019). Broadus (1987) bibliyometrinin fiziki olarak yayınlanmış birimlerin veya bibliyografik birimlerin veya her ikisinin de nicel çalışması olduğunu belirtmektedir. Norton (2001) bibliyometriyi metin ve bilginin ölçüsü olarak tanımlamıştır. Bibliyometri, araştırma alanlarını inceleme, çıktıları ve araştırma sonuçlarını değerlendirmelerini sağlayan yararlı bir çağdaş araçtır (Grant ve ark., 2000). Bibliyometrik analiz ise herhangi bir alana ilişkin yayınlanmış çeşitli kaynakların gelişim düzeyinin tespit edilmesidir (Evren ve Kozak, 2014). Özellikle belirli bir alanda ve bu alanın alt dallarında literatürün gelişimini tespit etmek için araştırmacılar tarafından çokça tercih edildiği yapılan araştırmalarla da ortaya konulmuştur (Evren ve Kozak, 2014; Karagöz ve Koç Ardiç, 2019; Paşalak ve ark., 2018; Şengün ve ark., 2013). Bibliyometrik araştırmalar ile bir ülkenin bilimsel yayın gelişimi değerlendirilmesinin yanında araştırmacı ve kurumların yayın açısından performansları da ölçülebilmektedir. Bilimsel alandaki hızlı ilerlemeler, günümüzde artan üniversite, araştırmacı ve araştırmalar düşünüldüğünde kısa ve açıklayıcı bilgileri erişime olanak sağlamaktadır (Aydin, 2017).

Kuram genel anlamda yaygın olarak var olan kavramları anlamak, kontrol etmek, önceden bildirmek ve açıklamak için kullanılan ve belirli bir amaca hizmet eden gerçeğin sistematik olarak ortaya çıkmasını sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır (Ay, 2021). Kuram düzenli olarak gözlenen olayları açıklayan, genel özelliklerin belirlenebilmesi için gösterilen bir çaba olarak, ilgili konuya tahmin ve açıklamalar getiren, kavramlardan oluşmuş bir süreçtir. Diğer bir tanımı ise; özel olaylar ve bunlar arasındaki ilişkilerle ilgili yapı, hipotez, ilke, tanımlar ve önermeler dizisidir (Ay, 2021; Şişman ve Arslan, 2020; Yalım, 2017). Kuramların fonksiyonları; tanımlama, açıklama, tahmin etme ve kontroldür (Ay, 2021). Kuramların temel özellikleri ise; mantık sırasına sahip olma, kavramlar arasında ilişki sağlama, bilimsel bilginin artmasına katkı sağlama, uygulamayı geliştirme amacı ile kullanılabilirlerdir (Mete ve ark., 2015).

Kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında bakımın amaçlı ve sistemli olarak planlaması ve uygulaması, hizmet kalitesinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi için gerekmektedir. Bu sebeple bu dönemlerdeki araştırmaların kuram, model ve teori ile temellendirilmesi ve etkili olup olmadıklarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Şahin ve ark., 2020). Belirli bir alanda literatürün gelişimini ortaya koymak, gelecek araştırmacılara yol haritası oluşturmak açısından pek çok alanda bibliyometri tekniğinden faydalanılmaktadır (Evren ve Kozak, 2014; Karagöz ve Koç Ardiç, 2019; Paşalak ve ark., 2018; Şengün ve ark., 2013; Çiçek Okuyan ve ark., 2019; Şahin ve ark., 2020). Bu nedenle gelecek araştırmacılara alana yönelik ışık tutacak, tekrara düşmeyi önleyecek, orijinal ve yaratıcı çalışmaların yapılmasına katkı sağlayacaktır. Kadın sağlığı hemşireliği alanında kuram kullanımı ve bu alanda mesleğe entegre edilmesini sağlayacaktır. Bu çalışma; Türkiye'de kadın sağlığı, hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yapılan lisansüstü tezleri retrospektif biçimde tarayarak çeşitli parametreler açısından inceleyerek, bibliyometrik özelliklerin belirlenmesi amacı ile yapıldı.

1.1.Araştırma Soruları

Bu bibliyometrik çalışmada cevap aranan sorular:

- Kuram kullanılarak yapılmış kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yazılan tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Bu alanda en çok tez yayınlayan üniversiteler hangileridir?
- Kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yazılan tezlerin enstitü dağılımları nasıldır?
- Kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yazılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımları nasıldır?
- Bu alanda tez danışmanlığını yürüten akademisyenlerin unvan dağılımları nasıldır?
- Kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yazılan tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı nasıldır?

2.Yöntem/Method

Bu araştırma belge inceleme veri toplama yöntemi kullanılarak retrospektif modelde yapıldı. Çalışmada herhangi bir zaman aralığı sınırlaması yapılmayarak tüm sonuçlara ulaşılmaya hedeflendi. Araştırma; 1987 yılından itibaren üniversitelerde yapılan yüksek lisans, doktora, sanatta yeterlik ve tıpta uzmanlık tezlerini toplayarak, araştırmacıların hizmetine sunan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezine kişiye özel kullanıcı adı ve şifreyle, 01-10.05.2021 tarihleri arasında giriş yapılarak, arama motorunda gelişmiş arama seçeneği kullanılarak, belirlenen anahtar kelimeler ile tarama yapıldı (Tablo 1). Anahtar kelimeler ilgili literatürde yer alan hemşire kuramcılar ve kuramlarının isimlerinden oluşturuldu. Veri kaybını önlemek amacı ile her bir anahtar kelime ile ayrı tarama yapıldı. Tarama sonrası filtreleme seçeneği kullanılarak "Kadın Sağlığı ve Hastalıkları, hemşirelik ve ebelik alanı" filtrelendi. Tez tarama veri tabanının sürekli güncellenmesi nedeni ile sağlıklı sonuç elde edebilmek amacıyla tarama 01-10.05.2021 tarihleri arasında yapıldı. Son tarama 11.05.2021 tarihinde yapıldı. Arama kriterlerine uyan tezler kayıt altına alınarak, bibliyometrik verileri tablollaştırıldı. Yapılan tarama sonucunda, araştırmaya dahil etme kriterlerine uyan ve tümü doktora tezi olan 24 teze ulaşıldı.

2.1.Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri:

- Tam metne ulaşılması,
- Kadın Sağlığı-Hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yapılmış olması,
- Hemşirelik alanında geliştirilmiş/uygulanan kuramlardan birinin kullanılmış olması

2.2.Dışlama Kriterleri:

- Hemşirelik ve ebelik alanı dışında yapılmış tezler
- Anahtar kelimeleri içeren ancak kuramın kullanılmadığı tezler

Tablo 1. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi tarama motorunda arama yapılırken kullanılan anahtar kelimeler

Arama Yapılan Kuramcının Adı	Arama Yapılan Kuram İsmi
Hildegard veya Peplau	Kişilerarası İlişkiler Teorisi
Virginia veya Henderson	Hemşirelik İhtiyaç Teorisi
Dorothea veya Orem	Öz-Bakım Eksikliği Kuramı veya Öz-Bakım Kuramı
Madeline veya Leininger	Kültürel Bakım Çeşitliliği ve Evrenselliği Kuramı veya
Sister Callistra veya Roy	Kültürel Bakım
Jean veya Watson	Adaptasyon Kuramı veya Uyum kuramı
Merle H.Mishel	Benötesi (Ego) Bakım Felsefesi veya Holistik Bakım
Ramona Thieme Mercer	Hastalıklarda Belirsizlik Kuramı
Marilyn Anne Ray	Anne Rolü Edinme (Kazanma) Kuramı
Meleis	Bürokratik Bakım Teorisi
Roper logan tierney	Geçiş Kuramı
Benner ve Wrubel'in Kuramı	Yaşam modeli
Martha veya Rogers	Konfor Teorisi
Florence Nightingale	Sağlık ve Hemşireliğin Gelişimsel Modeli
Fay veya Abdellah	Toplumu Güçlendirme Teorisi
Dorothy Johnson	Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli
Imogene King	
Betty Neuman	
Ida Jean Orlando	
Lydia E.Hall	
Myra Levine	
Joyce Travelbee	
Rosemarie Rizzo Parse	
Eveleyn Adam	
Margaret Newman	
Josephine G. Paterson ve Loretta T. Zderad	
Patricia Benner	
Ann Boykin ve Savina Schoenhofer	

2.3. İstatistiksel Analiz

Araştırma kapsamına alınan tezler “yıl, üniversite, anabilim dalı, sayfa sayısı, uygulama alanı, konu, araştırma türü” özellikleri açısından incelendi. Elde edilen veriler SPSS 24.00 programı kullanılarak tanımlayıcı analiz yöntemleri ile analiz edilerek, yüzde ve frekans değerleri belirlendi.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışmada, erişime açık olan yüksek lisans ve doktora tezleri örnekleme dâhil edildiği için etik kurul izni gerektirmediğinden alınmadı. Tezler, araştırmacılar tarafından belirlendi ve hazırlanan kontrol listeleri ile çalışmaya dâhil edilip edilmemesine karar verildi.

3.Bulgular/Results

Araştırma kapsamında Ulusal Tez Merkezine kayıtlı lisansüstü tezler incelendiğinde kadın hastalıkları ve doğum veya hemşirelik filtrelemesi ile 14758 teze ulaşıldı. Seçim kriterlerine uyan 24 tez araştırmaya dahil edildi. Tezlerin tamamının doktora tezi olduğu saptandı (n=24). Kuram kullanılarak yayınlanan tezlerin yaklaşık yarısının 2010-2015 yılları arasında %45,83 (n=11) oranında yapıldığı ve tezlerin danışman unvanlarının %57,69'unun (n=15) profesör olduğu bulundu. Yazılan tezlerin

ortalama 152,79±45,47 sayfa olduğu belirlendi. Kuram kullanılarak yapılan tezlerin %20,83'ünün Ege Üniversitesi'nde (n=5) ve %20,83 Dokuz Eylül Üniversitesi'nde (n=5), tamamının ilgili üniversitelerin Sağlık Bilimleri Enstitüleri'nde (n=24) ve %62,5'inin Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı'nda (n=15) yapıldığı belirlendi (Tablo 2).

Tablo 2: Kuram kullanılarak yayınlanan lisansüstü tez özelliklerinin dağılımı (N=24)

Özellikler	Değişkenler	N (24)	%
Yayınlandığı Yıllar	2001-2009	3	12,5
	2010-2018	15	62,5
	2019-2021	6	25,0
Tezin Türü	Doktora	24	100
Kullanılan Modeller	Neuman Sistemler Modeli	2	8,33
	Roy Adaptasyon Kuramı	11	45,83
	Watson'ın İnsan Bakım Kuramı	6	25,0
	Meleis Geçiş Kuramı	2	8,33
	Yaşam Modeli	1	4,16
	Orem'in Öz-bakım Modeli Kuramı	1	4,16
	Travelbee kuramı	1	4,16
Danışman Unvanları*	Prof. Dr.	15	57,69
	Doç. Dr.	10	38,46
	Dr. Öğr. Üyesi	1	3,86
Sayfa Sayısı	Ortalama±Standart Sapma 152,79±45,47	Min-max (93-296)	
Araştırma Türü	Nitel	3	12,5
	DeneySEL	11	45,83
	Yarı DeneySEL	10	41,66
Üniversite İsmi	Ege Üniversitesi	5	20,83
	Ankara Üniversitesi	2	8,33
	İstanbul Üniversitesi	2	8,33
	Atatürk Üniversitesi	3	12,5
	Dokuz Eylül Üniversitesi	5	20,83
	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1	4,16
	Gülhane Askeri Tıp Akademisi	2	8,33
	Akdeniz Üniversitesi	1	4,16
	Pamukkale Üniversitesi	1	4,16
	Gazi Üniversitesi	1	4,16
	Selçuk Üniversitesi	1	4,16
Enstitü Adı	Sağlık Bilimleri Enstitüsü	24	100
Anabilim Dalı	Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	15	62,5
	Hemşirelik	6	25
	Halk Sağlığı Hemşireliği	2	8,33
	Psikiyatri Hemşireliği	1	4,16
Anahtar Kelimeler	Hem kuram hem de kuramcının isminin yer aldığı anahtar kelimeler	19	79,16
	Kuram ya da kuramcının isminin yer aldığı anahtar kelimeler	3	12,5
	Anahtar kelimelerde kuram ya da kuramcının isminin verilmediği anahtar kelimeler	2	8,33

*Birden fazla danışman

Tezlerde kullanılan kuramların %45,83'ünün Roy'un "Adaptasyon Kuramı" (n=11), %25,0'ünün Watson'ın "İnsan Bakım Kuramı" (n=6), %8,33'ünün Neuman'ın "Sistem Teorisi" (n=2), %8,33'ünün

Meleis'in "Geçiş Kuramı" (n=2, 4,16'sının Roper, Logan, Tierney'in "Yaşam Modeli" (n=1), 4,16'sının Orem'in "Öz-Bakım Kuramı" (n=1), 4,16'sının Travelbee'in "İnsanlar Arası İlişkiler Kuramı" (n=1) olduğu saptandı Tezlerin %41,66'sı yarı deneysel (n=10), %45,83'ünün deneysel (n=11) yöntemle yapıldığı saptandı. Tezlerde kullanılan anahtar kelimelerden %79,16'sında kuram ve kuramcının isminin yer aldığı belirlendi (Tablo 2).

4.Tartışma/Discussion

Bu araştırma, kadın sağlığı-hastalıkları ve doğum hemşireliği alanında yapılan lisansüstü tezlerde kuramların kullanımının bibliyometrik analizi amacıyla yapıldı. Alana özgü geliştirilen kuramlar/teoriler/modeller farklı ve evrensel bir bakış açısı kazandırması, disipline özgü bilginin üretilmesi, ortak dilin oluşturulması, bakımın sistematik olarak sunulması, dolayısı ile hizmet kalitesinin artması için kanıt temelli uygulamaların artması açısından büyük öneme sahiptir (Paşalak ve ark., 2018; Ay, 2021; Karagözoğlu, 2005). Ancak var olan mesleki kuramların farklı bir dilde yayınlanmış olması yanında belirgin biçimde karmaşık bir yapıya sahip olması, kuramlar/teoriler/modellerin uygulamaya yansıtılması ve araştırmalarda kullanılması önünde bir engel oluşturmaktadır (Ay, 2021).

Araştırma kapsamına alınan tezlerin tümünün doktora düzeyinde yapılmış olması mesleki kuramlar/teoriler/modellerin belirgin biçimde anlaşılabilir dil yapısı ve yabancı dilde ifade edilen kavramların başka bir dile çevrilmesindeki zorluk ya da uzmanlık gerektirdiği ile açıklanabilir. Araştırma kapsamında dahil edilen tezlerin danışmanlarının çoğunun unvanının profesör olduğu bulundu. Aynı zamanda doktora tezi yürütebilme koşullarından biri olan daha önce yüksek lisans tezi yürütme koşulu dolayısıyla danışman unvanlarının doçent ya da profesör olması daha sıktır. Ayrıca kuramlar/teoriler/modellerin çok iyi anlaşılmadığı için uygulamaya aktarılmasındaki zorluk nedeni ile öğrenciler/meslek üyeleri soyut kavramların bakıma yansıtılması konusunda deneyime sahip değillerdir (Ay, 2021). Ek olarak, Türkiye'de kuram ile ilgili bilgiler ayrıntılı olarak hemşirelikte doktora müfredatlarında yer almaktadır (Paşalak ve ark., 2018). Bu bilgiler doğrultusunda araştırma kapsamında yer alan tüm tezlerin doktora tezi olması şaşırtıcı bir bulgu değildir.

Literatür incelendiğinde Türkiye'de yapılmış araştırmalarda büyük çoğunlukla Orem'in "Öz-Bakım Kuramı"nın kullanıldığı araştırmalara (Paşalak ve ark., 2018; Şengün ve ark., 2013) rastlanmakla birlikte Roy'un "Adaptasyon Kuramı"nın kullanıldığı araştırmalar da mevcuttur (Çiçek Okuyan ve ark., 2019; Şahin ve ark., 2020). Şahin ve ark. Türkiye'de hemşirelikte model kullanılarak yapılan lisansüstü tezleri incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada ise 123 tez incelenmiş ve en sık kullanılan modelin Roy'un "Adaptasyon Kuramı" olduğunu belirlemişlerdir (Şahin ve ark., 2020). Şengün ve ark. Türkiye'de kuram/modele dayalı hemşirelik araştırmalarının inceledikleri araştırmada hemşireler tarafından en fazla kullanılan kuram/modelin Orem'in "Öz-Bakım Kuramı" olduğu ve hemşirelik araştırmalarında kuram/model kullanımının sınırlı olduğu belirtmiştir (Şengün ve ark., 2013). Paşalak ve ark (2018) kadın sağlığı hemşireliği alanında yapılan araştırmalarda hemşirelerin kullandığı kuram/model araştırmasında 47 araştırma incelenmiş ve en sık Orem'in "Öz-Bakım Kuramı" olduğu bildirilmiştir (Paşalak ve ark., 2018). Çiçek Okuyan ve ark (2019) ebellek uygulama alanlarında yapılan teori ve modele dayalı tezleri inceledikleri araştırmada, 19 tez incelenmiş ve en sık kullanılan teori/kuram ve bu çalışma ile benzer şekilde modellerin sırasıyla; Roy'un "Adaptasyon Kuramı",

Orem'in "Öz-Bakım Kuramı", "Planlı Davranış Teorisi" ve Watson'ın "İnsan Bakım Kuramı" olduğu belirtilmiştir (Çiçek Okuyan ve ark., 2019). Bu sonuçlar; olayları tanımlama, açıklama, irdeleme ve sonuçları kontrol etmeye yarayan kuramların, içerdiği bir alan ya da konu ile ilişkili kavramlar dizisinin ve bilginin organize, dinamik yapısının gereği olarak farklı alanlarda farklı araştırma amaçları için kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca araştırmada kullanılacak kuramların seçiminde kuramın kavramsal yapısının uygulama ile kolay bütünleştirilmesinin, kuramın Türkçe'ye anlaşılır biçimde çevrilmiş olmasının, Türkçe yapılmış ilgili araştırma sayısının fazla olmasının etkisi olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre tezlerin büyük çoğunluğu deneysel ve yarı deneysel çalışmalardır. Deneyim, gözlem, içe doğma / sezgi gibi birçok kaynaktan elde edilen bilgi, araştırmalar ile sorgulanır, geliştirilir ve test edilir. Kuramlar alana özgü kavramları tanımlayarak, ilişkilendirerek, olay/durum/olgu açıklayarak uygulama/araştırmaya rehberlik ederler (Karagözoğlu, 2005). Bu özelliklerinden dolayı kuramların farklı alanlarda/olgularda kullanımının test edilmesi önemlidir. Bu durum kuramlar kullanılarak yapılan araştırmaların deneysel ya da yarı deneysel yöntemle yapılmasını açıklamaktadır.

Araştırma kapsamındaki tezlerin yayın tarihlerine incelendiğinde büyük çoğunluğunun 2010 yılı ve sonrasına ait olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik araştırmalarının tarihsel dönemleri incelendiğinde 21. Yüzyılın "Kuram Kullanım Dönemi" olarak belirtildiği, bu dönemin kuramların araştırma, uygulama, eğitim ve yönetimde rehber olarak kabul edildiği, kaliteli bakım için kanıtların üretilmesinde etkili ve yararlı olduğu görülmektedir (Alligood ve Tomey 2006; Özsoy ve Çetinkaya 2019). Bu bağlamda farklı bir dilde geliştirilmiş kuramların Türkçe'ye çevrilerek araştırmaların üretilmesinde kullanılması, uygulamadan elde edilen kanıtların oluşturulması, nitel ya da nicel yöntemlerle test edilmesi ile ilgili tezlere 21. yüzyılda daha çok rastlanmaktadır. Literatürde; araştırmalarda istenen düzeyde olmamakla birlikte kuram kullanımının arttığı, bunun nedeninin kuramlara ait bilgi eksikliği ile araştırmalarda nasıl kullanılacağına bilinmemesi olduğu belirtilmektedir (Paşalak ve ark., 2018; Gigliotti, 2008; Fawcett, 2013). Ayrıca kurama göre araştırma yöntemi oluşturmada zorluk yaşama, alana özgü hangi kuramın nasıl seçileceğinin bilinmemesi, kuramın araştırmanın hangi bölümünde nasıl kullanılacağına bilinmemesinin de kuramların araştırmalarda kullanılmasını engellediği belirtilmektedir (Paşalak ve ark 2018; Fawcett, 2013).

Anahtar kelimeler; araştırmanın içeriği hakkında bilgi veren özet altında yer alan, özellikle başlıkta yer verilemeyen ama araştırmanın içeriğinde önemli yer tutan, yayının atıf alması için farklı taramalar sırasında kullanıcının makaleye ulaşmasını sağlayan önemli araştırma parçalarından biridir. Çalışmamızda yalnızca iki tezin anahtar kelimeleri arasında kuram ya da kuramcının ismi yer almamaktadır. Yayınlanan araştırmalarda seçilmiş anahtar kelimeler, yapılan taramalarda konu ile daha yakından ilişkili çalışmalara ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır (Çakmakkaya, 2013). Bu nedenle incelenen tezlerin büyük çoğunluğunun anahtar kelimelerinde kuram ya da kuramcının ismi yer aldığı düşünülmektedir.

5.Sonuç/Conclusion

Mesleğe özgü kuramların uygulama alanına yansıtılarak, kanıta dayalı sonuçların oluşturulması mesleki gelişim açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bir kuramı temel alarak önermelerini test eden ya da kuramın teorik yapısına göre biçimlendirilen araştırmalar mesleki bilgi birikiminin

gelişmesini sağlar, karar verme becerisini geliştirir, bakım kalitesini güvence altına alır, mesleki otonomi kazanılmasını sağlar. Araştırmanın sadece YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı taranarak, lisansüstü tezler incelenerek ve belirlenen kuramlarla yapılması sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Bu nedenle tezler kadar bu tezlerin yayınlarının bibliyometrik analizlerinin yapılması da önemlidir.

Yazarların Katkıları /Author Contributions

Çalışma tasarımı: F.A., Veri toplama ve/veya analizi: F.A., F.Ş.B., Makalenin hazırlanması: F.A., F.Ş.B.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar arasında çıkar çatışması olmadığı beyan edilmiştir.

Kaynakça / References

- Alligood, M.R., & Tomey, A.M. (2006). *Nursing Theory: Utilization & Application*. 3th Ed. Philadelphia: Mosby Inc,3-17.
- Ay, F. (2021). Kuram Nedir? Mesleki Kuramlar ve Teorisyenler. Sağlık Uygulamalarında Temel Kavramlar ve Beceriler, Fatma Akça Ay (Ed), Nobel Tıp Kitapevleri; İstanbul.p.42-73,
- Aydin, B. (2017). Yükseköğretim kurulu tez merkezinde (YÖKTEZ) yiyecek içecek işletmeciliği alanında kayıtlı bulunan tezlerin bibliyometrik analizi. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*,2(1):23-38. <https://doi.org/10.31822/jomat.353951>
- Çakmakkaya, Ö.S. (2012). Bilimsel kanıta ulaşmak: Biyomedikal veri tabanları ile ilgili derleme. *Yükseköğretim Dergisi*,2(2),104-08.
- Çiçek Okuyan, Y., Tuna Oran, N., Öztürk Can, H. (2019). Ebelik uygulama alanlarında yapılan teori ve modele dayalı tezler. *Life Sciences*,14(1),20-9.
- Evren, S., Kozak, N. (2014). Bibliometric analysis of tourism and hospitality related articles published in Turkey. *Anatolia*, 25(1),61-80. <https://doi.org/10.1080/13032917.2013.824906>
- Fawcett, J. (2013). Thoughts about conceptual models and measurement validity. *Nursing Science Quarterly*,26(2),189-91. <https://doi.org/10.1177/0894318413489156>
- Gigliotti, E. (2008). The value of nursing models in practice. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, (1),42-50.
- Grant, J., Cottrel, R., Cluzeau, F., Fawcett, G. (2000). Evaluating “payback” on biomedical research from papers cited in clinical guidelines: applied bibliometric study. *BMJ*,320:1107 <https://doi.org/10.1136/bmj.320.7242.1107>
- Karagöz, B., Koç Ardiç, İ. (2019). Ana Dili Eğitimi Dergisinde yayımlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*,7(2),419-35.
- Karagözoğlu, Ş. (2005). Bilimsel bir disiplin olarak hemşirelik. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*,9(1),6-14.
- Mete, S., İsbir Gökçe, G. (2015). Using a nursing theory or a model in nursing phd dissertations: A qualitative study from Turkey. *Int J Nurs Knowl*, 26(2),62-72. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12036>
- Özsoy, S.A., Çetinkaya, A. (2019). Hemşirelikte kuram geliştirme. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 35(2),77-83.
- Paşalak, Ş., Eroğlu, K., Akyüz, A. (2018). Kadın sağlığı hemşireliği alanında yapılan araştırmalarda kuram/model kullanımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*,34(1),91-108.
- Şahin, G., Buldak, C.İ., Kaya, V., Güvenç, G., İyigün, E. (2020). Türkiye’de hemşirelikte model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: sistematik derleme. *Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi*,17(2),170-9. doi:10.5222/HEAD.2020.60320
- Şengün, F., Üstün, B., Bademli, K. (2013). Türkiye’de kuram/modele dayalı hemşirelik araştırmalarının incelemesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*,16(2),132-9.

Şişman, H., Arslan, S. (2020). Cerrahi hemşireliğinde hasta bakımında kullanılan kuram ve modeller. *Arřiv Kaynak Tarama Dergisi*, 29 (2),150-61. <https://doi.org/10.17827/aktd.544998>

Yalım, Y. (2017). Hemşirelik teorilerine giriş. Karadaę A, alışkan N, Göçmen Baykara Z. Hemşirelik teorileri ve modelleri. İstanbul: Vizyon Basımevi, p.20-7